

॥ ३७ ॥ ३८ ॥ उत्तरं सूर्ये दुरादुप्रमाणं ॥ ३९ ॥ ४० ॥ परिणाहेन परिधिना षट्त्रिंशत्सहस्राणि विपुलत्वेन ततोऽप्याधिक्येन इदमुत्तरान्वयि ॥ ४१ ॥ षष्टिर्योजनानि परिणाह एवेत्यर्थः ॥ ४२ ॥ ४३ ॥
॥ ४४ ॥ पतगः शीघ्रगः विभावसुः सूर्यः ॥ ४५ ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ ५२ ॥ इति भीष्मपर्वणि नैलकंठीये भारत भावदीपे भूमिपर्वार्थप्रकाशे द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥ ७३ ॥

शतधा पुनरेवाश्रुते तान्मुचंति नित्यशः ॥ श्वसद्भिर्मुच्यमानास्तु दिग्गजैरिह मारुताः ॥ ३७ ॥ आगच्छन्ति महाराज ततस्तिष्ठन्ति वै प्रजाः ॥ धृतराष्ट्र उवाच परो
वै विस्तरोऽर्थं त्वया संजय कीर्तितः ॥ ३८ ॥ दर्शितं द्वीपसंस्थानमुत्तरं ब्रूहि संजय ॥ संजय उवाच उक्ता द्वीपामहाराज ग्रहं वै शृणु तत्त्वतः ॥ ३९ ॥ स्वर्भा
नोः कौरव श्रेष्ठ यावदेव प्रमाणतः ॥ परिमंडलो महाराज स्वर्भानुः श्रूयते ग्रहः ॥ ४० ॥ योजनानां सहस्राणि विष्कंभो द्वादशास्य वै ॥ परिणाहेन षट्त्रिंशद्विपुलत्वे
न चानघ ॥ ४१ ॥ षष्टिमाहुः शतान्यस्य बुधाः पौराणिकास्तथा ॥ चंद्रमास्तु सहस्राणि राजन्नेकादशस्मृतः ॥ ४२ ॥ विष्कंभेण कुरु श्रेष्ठ त्रयस्त्रिंशत्तु मंडलं ॥ ए
को न षष्टि विष्कंभं शीतरश्मेर्महात्मनः ॥ ४३ ॥ सूर्यस्त्वष्टौ सहस्राणि द्वे चान्ये कुरु नंदन ॥ विष्कंभेण ततो राजन्मंडलं त्रिंशता समं ॥ ४४ ॥ अष्टपंचाशतं राजन्विपुल
त्वेन चानघ ॥ श्रूयते परमोदारः पतगोसौ विभावसुः ॥ ४५ ॥ एतत्प्रमाणमर्कस्य निर्दिष्टमिह भारत ॥ सराहुश्छादयत्येतौ यथा कालं महत्तया ॥ ४६ ॥ चंद्रादित्यौ
महाराज संक्षेपोऽयमुदाहृतः ॥ इत्येतत्ते महाराज पृच्छतः शास्त्रचक्षुषा ॥ ४७ ॥ सर्वमुक्तं यथा तत्त्वं तस्माच्छ्रममवाप्नुहि ॥ यथोद्दिष्टं मया प्रोक्तं स निर्माणमिदं जग
त् ॥ ४८ ॥ तस्मादाश्वस कौरव्य पुत्रं दुर्योधनं प्रति ॥ श्रुत्वेदं भरत श्रेष्ठ भूमिपर्वमनोनुगं ॥ ४९ ॥ श्रीमान्भवति राजन्यः सिद्धार्थः साधुसंमतः ॥ आयुर्बलं च कीर्त्ति
श्रुतस्य तेजश्च वर्धते ॥ ५० ॥ यः शृणोति महीपालपर्वणीदं यतव्रतः ॥ प्रीयंते पितरस्तस्य तथैव च पितामहाः ॥ ५१ ॥ इदं तु भारत वर्षं यत्र वर्त्तमानं हे वयं ॥ पूर्वैः प्रवर्त्ति
तं पुण्यं तत्सर्वं श्रुतवानसि ॥ ५२ ॥ इति श्रीमहाभारते भीष्मपर्वणि भूमिपर्वणि उत्तरद्वीपादिसंस्थानवर्णने द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ समाप्तमिदं भूमिपर्वः ॥ ७३ ॥
अथ भगवद्गीतापर्वः ॥ वैशंपायन उवाच अथ गावल्गणिर्विद्वान्संयुगादेत्य भारत ॥ प्रत्यक्षदर्शी सर्वस्य भूतभव्यभविष्यवित् ॥ १ ॥ ध्यायते धृतराष्ट्राय स
हसोत्पत्य दुःखितः ॥ आचष्टि नित्यं भीष्मं भरतानां पितामहं ॥ २ ॥ संजय उवाच संजयोऽहं महाराज नमस्ते भरतर्षभ ॥ हतो भीष्मः शांतनवो भरतानां पिता
महः ॥ ३ ॥ ककुदंसर्वयोधानां धाम सर्वधनुष्मतां ॥ शरतल्पगतः सोऽद्य शेते कुरुपितामहः ॥ ४ ॥

॥ ७३ ॥ ॥ ७३ ॥ अथेति ॥ १ ॥ २ ॥ ३ ॥ ककुदं राज्ञां मध्ये ध्वजतुल्यं ककुदोऽप्यस्त्रीदृषांगे राट्स्वजे वरे इति मेदिनी धामतेजः ॥ ४ ॥